

۱۴۰۹ هجری قمری

امام ابی جعفر هاشمی (ع)

سیری در سیره حضرت زهرا علیها السلام

علی اکبر بابا زاده

بابازاده، علی اکبر، ۱۳۳۴ -

سیری در سیره حضرت زهرا علیها السلام / علی اکبر بابازاده؛ تهیه و تنظیم معاونت آموزش
(مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خاوران).

قم: حوزه علمیه قم، مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خاوران، مرکز نشر هاجر، ۱۳۹۱.

فیا مسلسل: ۱۳۹۲ ۲۰۸ ص. ۶-۷۹-۵۵۸۲-۶۰۰-۹۷۸ :

کتابنامه: ص. [۲۰۴] - ۲۰۸: همچنین به صورت زیرنویس.

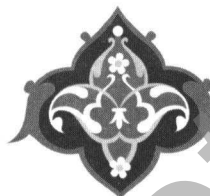
فاطمه زهرا (س)، ۹۸ قبل از هجرت - ۱۱ق. -- سرگذشتنامه

حوزه علمیه قم، مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خاوران، مرکز نشر هاجر

حوزه علمیه قم، مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خاوران، معاونت آموزش

۱۳۹۱ ۹۳س ۲/۲۷۲۷ BP

۲۷۱۱۸۲۲ ۲۹۷/۹۷۳

مجلس شورای اسلامی
ناشر تخصصی زن و خانواده

سیری در سیره حضرت زهرا

نویسنده: علی اکبر بابازاده

تهیه و تنظیم: معاونت آموزش / مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خاوران

مرکز نشر هاجر - ناشر تخصصی زن و خانواده

تعداد صفحه و قطع: ۲۰۸ صفحه وزیری، نوبت چاپ: دهم / تابستان ۱۳۹۹

قیمت: ۳۲۰/۰۰۰ ریال، شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه، چاپخانه: زلال کوثر

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۵۸۲-۷۹-۶

نشانی: قم - بلوار معلم - مجتمع ناشران - واحد ۱۱۴

تلفن: ۰۲۵-۳۱۰۱۵ پیامک: ۱۰۰۰۳۱۰۱۵

hajarpub.ir info@hajarpub.ir

فهرست مطالب

۱۱	مقدمه
۱۹	درس ۱ / پدر و مادر فاطمه علیها السلام
۱۹	پدر فاطمه علیها السلام
۲۳	مادر فاطمه علیها السلام
۲۴	عظمت حضرت خدیجه علیها السلام
۲۷	درس ۲ / ولادت فاطمه علیها السلام
۲۷	غذای بهشتی و تولد فاطمه علیها السلام
۲۹	گواهی عایشه
۳۰	فاطمه علیها السلام در رحم مادر
۳۱	ولادت فاطمه علیها السلام
۳۲	کیفیت تولد فاطمه علیها السلام
۳۴	نامها و کنیه‌های فاطمه علیها السلام
۳۸	درس ۳ / دوران کودکی فاطمه علیها السلام
۳۹	فاطمه علیها السلام در شعب ابی طالب
۴۱	فاطمه علیها السلام در عزای مادر
۴۲	آزار پدر در برابر دیدگان دختر
۴۶	درس ۴ / ازدواج با امیرالمؤمنین علیه السلام
۴۷	علی علیه السلام گفتو فاطمه

- خواستگاری خلفای راشدین از فاطمه علیها السلام ۴۹
- پیوند مقدس دو نور در آسمانها ۵۱
- مهریه زهرا علیها السلام ۵۴
- صورت جهیزیه زهراء علیها السلام ۵۶
- درس ۵ / نیایش فاطمه علیها السلام ۵۸
- افتخار خدا بر عبادت فاطمه علیها السلام ۵۹
- نسبیه حضرت فاطمه علیها السلام ۶۰
- نیایش فاطمه علیها السلام ۶۳
- دعای نور ۶۳
- درس ۶ / فاطمه علیها السلام: کانون رشد و آگاهی ۶۵
- میزان توانایی علمی فاطمه علیها السلام ۶۵
- فاطمه علیها السلام در میدان آموزش ۶۸
- علم و آگاهی فضّه، خادم اهل بیت علیهم السلام ۷۰
- درس ۷ / مصحف فاطمه علیها السلام ۷۵
- مصحف فاطمه علیها السلام به نقل جابر ۷۵
- مضامین مصحف فاطمه علیها السلام ۷۶
- درس ۸ / فاطمه علیها السلام در ابعاد اجتماعی - سیاسی ۸۲
- فاطمه علیها السلام در تدفین خواهر ۸۶
- فاطمه علیها السلام و مداوای مجروحین جنگی ۸۷
- فاطمه علیها السلام در میدان سیاست ۸۸
- درس ۹ / فاطمه علیها السلام و ولایت امیرالمؤمنین علیه السلام ۹۱
- ولایت امیرالمؤمنین علیه السلام در خطبه‌های فاطمه علیها السلام ۹۱

- ۹۴..... درخواست کمک فاطمه علیها السلام از مهاجرین و انصار.....
- ۹۶..... گریه فاطمه علیها السلام برای مظلومیت علی علیه السلام.....
- ۹۷..... فاطمه علیها السلام رکن امیرالمؤمنین علیه السلام.....
- ۹۸..... فقدان فاطمه علیها السلام و انزوای علی علیه السلام.....
- ۱۰۱..... درس ۱۰ / فدک فاطمه علیها السلام.....
- ۱۰۲..... جغرافیای فدک.....
- ۱۰۳..... تاریخچه فدک.....
- ۱۰۴..... فاطمه علیها السلام چه ادعایی بر فدک داشت؟.....
- ۱۰۶..... مناظره فاطمه علیها السلام با ابوبکر.....
- ۱۰۹..... مناظره امیرالمؤمنین علیه السلام با ابوبکر.....
- ۱۱۲..... انگیزه اصلی غصب فدک.....
- ۱۱۵..... دو رفتار متفاوت با دو دختر پیامبر صلی الله علیه و آله.....
- ۱۱۶..... علت عدم تصاحب فدک در زمان حکومت امام علی علیه السلام.....
- ۱۲۲..... درس ۱۱ / ایثار و بخشش فاطمه علیها السلام.....
- ۱۲۴..... گردنبد بابرکت.....
- ۱۲۶..... ایثار در پذیرایی از عرب میهمان.....
- ۱۲۷..... ایثار به پدر و خانواده.....
- ۱۳۲..... درس ۱۲ / حیا و عفت فاطمه علیها السلام.....
- ۱۳۳..... شرم و حیا در کنار شوهر.....
- ۱۳۵..... اختراع تابوت توسط اسماء.....
- ۱۳۷..... درس ۱۳ / شوهرداری فاطمه علیها السلام.....
- ۱۳۷..... ایثار در شوهرداری.....

- عشق شدید حضرت به امیرالمؤمنین علیه السلام ۱۳۸
- شدت علاقه، حتی در حال مرگ! ۱۴۰
- رضایت فوق العاده علی علیه السلام از زهرا علیها السلام ۱۴۱
- درس ۱۴ / خانه داری فاطمه علیها السلام ۱۴۴
- فاطمه علیها السلام و تقسیم کار در خانه ۱۴۵
- حفظ آبروی خانواده ۱۴۷
- درس ۱۵ / فاطمه علیها السلام و پرورش فرزندان ۱۵۲
- درس ۱۶ / زهد و قناعت فاطمه علیها السلام ۱۶۱
- فاطمه علیها السلام و انتخاب همسر ۱۶۱
- زهد فاطمه علیها السلام و اسلام شمعون یهودی ۱۶۲
- زیورآلات فاطمه علیها السلام؛ تقسیمی فقرا ۱۶۴
- درس ۱۷ / مصائب فاطمه علیها السلام ۱۶۸
- گریه پیامبر صلی الله علیه و آله بر مصائب فاطمه علیها السلام ۱۷۰
- گریه های سوزان فاطمه علیها السلام بعد از پدر ۱۷۱
- اذان نیمه تمام ۱۷۳
- تسلیت جبرئیل به فاطمه علیها السلام ۱۷۴
- درس ۱۸ / مظلومیت فاطمه علیها السلام ۱۷۶
- منزل فاطمه علیها السلام در خطر تهاجم ۱۷۷
- تهاجم به منزل فاطمه علیها السلام در منابع اهل سنت ۱۷۹
- درس ۱۹ / شهادت فاطمه علیها السلام ۱۸۴
- علت بیماری فاطمه علیها السلام ۱۸۴
- عیادت از فاطمه علیها السلام ۱۸۵

- ۱۸۸ وصیت فاطمه علیها السلام
- ۱۹۲ علی علیه السلام در سوگ فاطمه علیها السلام
- ۱۹۳ تصمیمی که عملی نشد
- ۱۹۶ درس ۲۰ / فرزندان فاطمه علیها السلام
- ۱۹۹ مدفن سکینه دختر علی علیه السلام
- ۲۰۱ آیا فرزندان فاطمه علیها السلام فرزندان پیامبرند؟
- ۵۲۰۱ منابع و مآخذ

مقدمه

زن همانند مرد موجودی با ارزش و قابل رشد و تکامل است، ولی متأسفانه زنان در طول تاریخ همواره مظلوم زیسته و در عصر ما نیز در جهان متمدن غیر دینی تنها در مسیر امیال شهوانی و اهداف شیطانی از آنان استفاده می‌شود. آئین مقدس اسلام با ظهور خود به زنان جایگاه خاصی بخشید و قانون تساوی زن و مرد را در ارزشهای الهی و حقوق انسانی اعلان کرد و ملاک فضیلت و برتری را به تقوا و سجایای انسانی داد^۱ و هرگونه تفوق طلبی نژادی و جنسی را محکوم نمود. به عنوان نمونه از داستان حضرت مریم پرده برداشت و از جایگاه والای او سخن گفت، تا جایی که به نقل قرآن، پیامبری همچون «زکریّا» از قُرب او در پیشگاه خدا تعجّب نمود! آری زن موجود خیر و کمال است...^۳

فاطمه علیها السلام حجت خدا

تاریخ زندگی حضرت فاطمه علیها السلام نشان می‌دهد که او به عنوان یک زن کامل در تمام محورها انسانی نمونه بود، لذا برترین زن جهان هستی محسوب می‌شود، و

۱. حجرات / ۱۳: إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ اتَّقِيكُمْ.

۲. آل عمران / ۳۷: کَلَّمَا دَخَلَ عَلَيْهَا زَكَرِيَّا الْمِحْرَابَ وَجَدَ عِنْدَهَا رِزْقًا...

۳. عن ابی عبد الله علیه السلام: «اکثر الخیر فی النساء»؛ مجلسی، محمدتقی، شرح من لایحضره الفقیه، چاپ علمیه قم، ج ۸، ص ۹۳.

در میان امت اسلامی تنها بانوی «معصوم» به حساب می‌آید. به همین جهت وی الگوی عملی برای زنان عالم می‌باشد. از سوی دیگر به مضمون احادیث فراوانی، وی نه تنها حجت خدا بر روی زمین است، بلکه خود حجتی برای حجت‌هاست. از این جهت پیشوایان معصوم هر کدام او را حجت خود دانسته، در رفتار و گفتار به این بانوی با عظمت تأسی می‌نمودند. آنان بدین وسیله به پیروان خویش تأکید می‌کردند که: فاطمه علیها السلام الگوی عملی و سرمشق زندگی است. حضرت امام باقر علیه السلام در این باره می‌فرمایند:

(لقد كانت عليها السلام مفروضة الطاعة، على جميع من خلق الله من الجن والانس و الطير والوحش والانباء والملائكة)¹.

پیروی و اطاعت فاطمه بر تمام موجودات الهی اعم از جن و انس، پرندگان و حیوانات، حتی پیامبران و ملائکه واجب است. هر چند منظور از این اطاعت «تکوینی» است نه «تشریعی»، ولی در عین حال تقدّم ایشان را حتی بر انبیا و اولیاء پیشین الهی نشان می‌دهد، و این مطلب را بیان می‌کند که آن حضرت حجت حق بر حجت‌هاست.²

سیری اجمالی در فضایل فاطمه علیها السلام

حضرت فاطمه علیها السلام از نظر فضائل و کمالات، بانوی نمونه عالم هستی است و در تمام محورهای عبادی، معرفتی، اخلاقی، پرورشی، سیاسی و اجتماعی و... اسوه و الگویی بی‌نظیر محسوب می‌شود. جامعیت ایشان به اندازه‌ای است که از سوی

۱. دلائل الامامة، ص ۲۸؛ عوالم، ج ۱۱، ص ۱۹۰.

۲. در متن کتاب به ویژه در پایان آن بحث‌های مناسبی آمده است.

خدا و پیامبر و امامان و صحابه آگاه، مورد مدح و ستایش قرار گرفته است. پروردگار عالم در آیات زیادی از قرآن مجید به عظمت او اشاره نموده است، از جمله در «آیه تطهیر»^۱ به عصمت او پرداخته، در «آیه مودت»^۲ محبت او را فریضه دانسته، در «آیه مباهله»^۳ وی را شکست‌ناپذیر معرفی کرده و بالاخره فاطمه را، کوثر قرآن و محمد صلی الله علیه و آله می‌داند.^۴

در حدیث معروف «کساء» فاطمه علیها السلام محور اهل بیت نامیده شده، و همه اعضای مذکور در این حدیث، پدر، شوهر و یا فرزندان آن حضرت محسوب می‌شوند. خداوند در حدیث قدسی می‌فرماید:

«يَا أَحْمَدُ لَوْلَاكَ لَمَا خَلَقْتُ الْآفَلَكَ، وَ لَوْلَا عَلِيٌّ لَمَا خَلَقْتُكَ، وَلَوْلَا فَاطِمَةُ لَمَا خَلَقْتُكُمْ»^۵.

در این حدیث قدسی که توسط جابر بن عبدالله انصاری با هفت واسطه از پیامبر خدا نقل شده است. خداوند می‌فرماید: پیامبر! اگر تو نبودی جهان را نمی‌آفریدم، چنانچه علی زائد نبود تو را خلق نمی‌کردم و اگر فاطمه نبود تو و علی را نمی‌آفریدم.

البته این حدیث به تعمق و تحلیل بیشتر نیاز دارد ولی بطور خلاصه می‌توان گفت: پیامبر و اهل بیت او همانند شاخ و برگ یک درخت، منم یکدیگرند.

۱. احزاب / ۳۳: «أَمَّا يَرِیدُ اللّٰهَ لِيَذْهَبَ عَنْكُمُ الرِّجْسُ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا».

۲. شوری / ۲۳.

۳. آل عمران / ۶۱.

۴. سوره کوثر.

۵. شرح و تفصیل این موضوعات در کتاب «تحلیل سیره فاطمه علیها السلام» آمده است.

۶. جنة العاصمة، ص ۱۴۸. عوالم، ج ۱۱، ص ۲۵.

حضرت زهرا و فرزندان معصوم او موجب تکمیل رسالت و پناه ولایت به حساب می‌آیند. بلکه چنانچه آن حضرت نبود، رسالت و ولایت و در یک جمله «اسلام به ثمر نمی‌رسید». از سوی دیگر این حدیث در مقام مدح حضرت زهرا علیها السلام وارد شده، و احادیث دیگری را که در عظمت پیامبر و علی علیهما السلام آمده است تحت تأثیر قرار نمی‌دهد. بنابراین مقام والای حضرت فاطمه جایگاه ارجمند پدر و شوهرش را کم رنگ نمی‌سازد.

مقامات بانوی عزیز دو عالم به اندازه‌ای بود که، جبرئیل و سایر ملائکه به حضورش رسیده و با وی سخن می‌گفتند و درباره مقام ایشان اظهار می‌داشتند: خداوند تو را سرور زنان جهان و آخرت قرار داد و تو را بر «مریم» مقدم داشت!^۱ به همین جهت یکی از نام‌های او «محدثه» می‌باشد.

رسول گرامی اسلام نیز به فاطمه علیها السلام فوق‌العاده علاقه داشت، دست او را می‌بوسید، ایشان را بر همگان مقدم می‌داشت و می‌فرمود: او بهترین و برترین زنان روی زمین و بهشت برین و سرور زنان هر دو جهان است.^۲ در یک جمله ایشان را «امّ الفضائل» نامید و به «عصمت» او گواهی داد و فرمود: فاطمه پاره تن من است، هر کس او را دوست بدارد مرا دوست داشته، و کسی که او را اذیت کند مرا و خدا را اذیت کرده است.

این حدیث با مضامین گوناگون و بدون شرط صادر شده است و در واقع فاطمه را مساوی با رسول الله معرفتی می‌کند و به طور «مطلق» حب فاطمه را حب خدا

۱. بحار الانوار، چاپ تهران، ج ۴۳، ص ۷۸، ح ۶۵؛ عوالم ج ۱۱، ص ۹۹ (شرح این موضوع در فصلهای ۱۷ و ۱۸ کتاب «تحلیل سیره فاطمه علیها السلام» آمده است).

۲. با این مضامین: کنز العمال، ج ۱۲، ص ۱۰۷، ح ۳۴۰۱۷؛ ابن ابی الحدید در شرح نهج البلاغه، ج ۹، ص ۱۹۳؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۱، ص ۳۳۸، ح ۱۳۵؛ بحار الانوار، ج ۴۳، ص ۱۹، ح ۵ و ج ۲۶، ص ۲۷۲، ح ۱۴؛ فرائد السمطين، ج ۲، ص ۶۸.

و رسول، و ایزد فاطمه را ایزد خدا و رسول می‌داند.^۱

«ابن ابی الحدید» دانشمند بزرگ معتزلی اهل سنت در بحث «عصمت فاطمه علیها السلام» پس از اشاره به آیه ۳۳ سوره احزاب و نتیجه‌گیری این مطلب که فاطمه زهرا از اهل بیت است و آیه بر عصمت او دلالت دارد، حدیث شریف نبوی را نقل نموده، آنگاه اظهار می‌نماید:

قَوْلُهُ: «فَاطِمَةُ بَضْعَةٌ مِنِّي، مَنْ آذَاهَا فَقَدْ آذَانِي، وَمَنْ آذَانِي فَقَدْ آذَى اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ» يَدُلُّ عَلَى عَصْمَتِهَا...^۲

سخن پیامبر خدا که می‌فرماید: هر کس فاطمه را اذیت نماید مرا اذیت کرده، کسی که مرا آزار دهد خدا را آزار داده است، دلیل بر عصمت فاطمه است زیرا: اگر فاطمه غیر معصوم بود، اذیت او در تمام حالات (بدون شرط) اذیت پیامبر محسوب نمی‌شد.

آری فاطمه علیها السلام جامع فضائل بود، و به این جهت نه تنها خدا و رسول او و ملائکه، ایشان را مدح و ستایش می‌نمودند و یا آنکه پیامبر آن بانو را با عناوین «فداها ابوها» و «امّ ابیها» خطاب می‌کردند، بلکه صحابه پیامبر نیز در برابر او خاضع بودند.

از سوی دیگر مولای متقیان و امیر مؤمنان علی علیه السلام در مقام همسر فاطمه علیها السلام در برابر مهر و محبت و فداکاریها، ایشان را «سرور و سید» خویش خواند و اظهار

۱. در این زمینه: صحیح بخاری، ج ۵، ص ۹۶، ح ۲۷۸؛ صحیح مسلم به شرح نووی، ج ۱۶، ۳. جامع الصغیر سیوطی، ج ۲، ص ۲۰۸، ح ۵۸۳۳؛ کنز العمال، ج ۱۲، ص ۱۰۸، ش ۳۴۲۲۲؛ مسند احمد، ج ۴، ص ۳۲۹ و ...

۲. شرح نهج البلاغة، ج ۱۶، ص ۲۷۳.

داشت: هیچ امر مکروهی از فاطمه علیها السلام ندیدم. بنابراین آن حضرت در تمام ابعاد زندگی و معاشرت خانوادگی و اجتماعی و همچنین در میدانهای عرفان و عبادت و پرستش و عبودیت و... الگوی انسانیت است و چنان موقعیت عظیم و بی بدیلی دارد که پیامبر خدا می فرماید: اگر علی علیه السلام نبود کفو و همتایی در جهان هستی برای فاطمه پیدا نمی شد، از زمان حضرت آدم تا دیگران که قدم به گیتی می گذارند^۱.

اهداف کتاب

با توجه به اوصاف و فضائل حضرت فاطمه علیها السلام که اجمالاً بیان شد و این مطلب که چون آن بزرگوار تنها زن معصوم امت اسلامی، و خود الگو و حجت برای حجت های دیگران است^۲ و در واقع نقش رهبری دارد، بر آن شدیم تا سیری در شیوه های زندگی آن بانوی نمونه در ابعاد گوناگون: خود سازی، رفتارهای خانوادگی، خانه داری، شوهر داری، پرورش فرزندان، روابط سیاسی و اجتماعی و... نموده و آن را بررسی نمائیم، تا پیروان و عاشقانش در مسیر زندگی و تعلیم و تربیت سرمشق گیرند. با این انگیزه، کتاب «تحلیل سیره فاطمه زهرا علیها السلام» در سال ۱۳۷۴ به چاپ رسید و مورد استقبال رهروان مکتب فاطمه قرار گرفت و چندین بار تجدید چاپ گردید.^۳ سرانجام دست اندرکاران شورای عالی حوزه علمیه، این اثر ولایی و تربیتی را به عنوان کتاب درسی برای حوزه های علمیه

۱. اصول کافی، ج ۱، ص ۴۶۱؛ محجّة البیضاء، ج ۴، ص ۲۱۰؛ بحارالانوار، ج ۴۳، ص ۹۲ و ۹۷ و ۱۰۷؛ عوالم، ج ۱۱، ص ۲۷۸ و ۲۸۱.

۲. دلائل الامانة ص ۲۸؛ عوالم ج ۱۱ ص ۱۹۰.

۳. تا سال ۱۳۹۰ با تیراژهای بالا ۱۰ بار چاپ شده است.

خواهران برگزیدند و سالها مورد استفاده قرار گرفت. چون حجم کتاب برای سال تحصیلی این عزیزان بیشتر بود، نگارنده با سفارش مدیریت محترم مربوطه بار دیگر در این اثر تجدید نظر نموده، علاوه بر کاهش حجم کتاب، به جهت تناسب با واحد درسی تغییراتی نیز صورت داد. امید است مورد قبول درگاه الهی و عنایت اهل بیت عصمت و طهارت به ویژه حضرت فاطمه علیها السلام بوده باشد.

ویژگی‌های این کتاب

کتاب حاضر «سیری در سیره حضرت زهرا علیها السلام» که حاوی مقدمه و ۲۱ درس است، شامل تاریخ زندگی آن حضرت از تولد تا شهادت، اوصاف و ویژگی‌های اخلاقی و تربیتی خانه‌داری، اجتماعی و سیاسی می‌باشد. در تدوین این کتاب سعی بر این بوده که از حریم ادب و منطق و تحلیل‌های صحیح علمی و تاریخی خارج نشده، در عین حال حقایق تاریخی و سیره حقیقی و فضائل علمی و مصائب دردناک و برخوردهای سیاسی و اجتماعی و حکومتی با آن بانو از کتاب‌های معتبر و مقبول اهل دانش و بینش بازگو و ارائه گردد. انتظار می‌رود خوانندگان عزیز و نکته سنج، مطالب مندرج را از منظر حقیقت‌جویی و حقیقت‌گویی ملاحظه فرمایند، سپس از نظرات نقادانه و علمی خویش نگارنده را بهره‌مند سازند، تا در صورت اشتباه و خطا در چاپ‌های بعدی اصلاح گردد.

تشکر و تذکر

از این که انتشارات نشر هاجر و واحد چاپ و نشر دفتر تهیه و تدوین متون مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خواهران زحمات فراوانی را متحمل شده‌اند سپاسگزاری می‌نمایم. ان شاء الله این عزیزان به همراه عاشقان ولایت (از جمله نویسنده کتاب) مشمول عنایات الهی و توجّهات اهل بیت بوده باشند. در ضمن

برای خوانندگان و مدرّسین گرامی خاطرنشان می‌کنم که برای تکمیل بحث‌ها به کتابهای دیگر به ویژه «تحلیل سیره حضرت زهرا علیهاالسلام» مراجعه فرمایند.

حوزه علمیه قم

علی اکبر بابازاده

www.Ketab.ir